

Súd: Okresný súd Prešov
Spisová značka: 9C/189/2014
Identifikačné číslo súdneho spisu: 8114221453
Dátum vydania rozhodnutia: 12. 01. 2015
Meno a priezvisko sudcu, VSÚ: JUDr. Rastislav Sikorjak
ECLI: ECLI:SK:OSPO:2015:8114221453.1

ROZSUDOK V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Okresný súd Prešov samosudcom JUDr. Rastislavom Sikorjakom v právnej veci žalobcu: C. L., nar. XX.X.XXXX, bytom Š.K. XX, XXX XX F., právne zastúpeného JUDr. Ľubomírom Müllerom, euroadvokátom, so sídlom Symfonická 1496/9, 158 00 Praha, proti žalovanému: Slovenská republika, za ktorú koná Ministerstvo spravodlivosti SR, so sídlom Župné nám. 13, 813 11 Bratislava o zadostučinenie za nezákonné väzenie vo výške 48 000 €, takto

rozhodol:

Žalobu zamieta.

Žalobca nemá nárok na náhradu trov konania.

odôvodnenie:

Návrhom došlým súdu dňa 20.06.2014 sa žalobca domáhal na žalovanej zaplataenia nemajetkovej ujmy 48 000 €.

V odôvodnení žaloby žalobca uviedol, že rozsudkom Vojenského obvodového súdu Košice zo dňa 22.12.1959, spis. zn. 1T 62/59 v znení uznesenia Vyššieho vojenského súdu Trenčín zo dňa 22.1.1960 sp. zn. TO 1/60 bol uznaný vinným z trestného činu nenastúpenia služby v brannej moci podľa § 265 ods. 1 trestného zákona č. 86/1950 Zb., a bol za to odsúdený k trestu odňatia slobody na 2 roky nepodmienečne. K tomuto odsúdeniu žalobca podotýka, že žaloba sa ho netýka, ale kvôli súvislostiam so žalobou sa o ňom zmieňuje.

Žalobca ďalej uviedol, že rozsudkom Vojenského obvodového súdu Prešov zo dňa 7.12.1960, sp. zn. 1T 26/60 bol opäť uznaný vinným trestným činom nenastúpenia služby v brannej moci podľa § 265 ods. 1 trestného zákona č. 86/1950 a bol za to odsúdený k trestu odňatia slobody v trvaní 4 rokov nepodmienečne a k strate čestných práv občianskych.

Na základe rozsudku z roku 1959 bol žalobca vo výkone trestu od 08.02.1960 do 10.05.1960, kedy bol podmiennečne prepustený na amnestiu.

Výkon trestu vrátane väzby podľa rozsudku z roku 1960 prebehol od 14.11.1960 do 13.11.1964. Potom od 14.11.1964 do 14.8.1966 bol vykonaný zbytok trestu podľa rozsudku z roku 1959. Oba tresty tak boli vykonané v celom rozsahu.

Uznesením Vojenského obvodového súdu Prešov zo dňa 13.06.1991, sp. zn. 3 Rtv 13/91 bol podľa § 14 ods. 1 písm. f) zákona č. 119/1990 Zb. zrušený vo výroku o treste rozsudok Vojenského obvodového súdu Košice zo dňa 22.12.1959, sp. zn. 1T 62/59 a rovnako tak boli zrušené všetky obsahovo nadväzujúce rozhodnutia, pokiaľ vzhľadom k zmene, ku ktorej došli stratili svoj podklad.

Uznesením Vojenského obvodového súdu Prešov zo dňa 13.06.1991, sp. zn. 3 Rtv 41/91 bol podľa § 14 ods. 1 písm. f) zákona č. 119/1990 Zb. zrušený vo výroku o treste rozsudok Vojenského obvodového súdu Prešov zo dňa 07.12.1960, sp. zn. 1T/26/60 a rovnako tak boli zrušené všetky obsahovo nadväzujúce rozhodnutia pokiaľ vzhľadom k zmene, ku ktorej došlo stratili svoj podklad.

Následným rozsudkom Vojenského obvodového súdu Prešov zo dňa 13.06.1991, sp. zn. 3 Rtv/13/91 bol žalobca odsúdený k úhrnnému trestu odňatia slobody v trvaní 16 mesiacov nepodmienečne.

Oznámením MS SR zo dňa 28.07.1994, č. 11477/93-91/1399-V-II-UR bola žiadosť žalobcu o odškodnenie posúdená tak, že z úhrnného trestu odňatia slobody v trvaní 16 mesiacov pripadá na rozsudok z roku 1959 alikvotná časť 8 mesiacov. O čiastku zodpovedajúcu tomuto obdobiu bolo odškodnenie krátené.

Uznesením Okresného súdu Prešov zo dňa 11.9.2012, sp. zn. 4Nt/13/2012 bol rozsudok z roku 1960 zrušený, rovnako ako všetky na neho nadväzujúce rozhodnutia.

Uznesením Okresného súdu Prešov zo dňa 29.11.2012, sp. zn. 41T/109/2012 bolo trestné stíhanie žalobcu vo veci z roku 1960 zastavené pre neprípustnosť.

Dňa 25.02.2013 požiadal žalobca žalovanú o odškodnenie vzhľadom k úplnej rehabilitácii za odsúdenie v roku 1959, a následne dňa 10.04.2013 vo vzťahu k úplnej rehabilitácii za odsúdenie z roku 1960.

Žalovaná žiadosti žalobcu o odškodnenie za odsúdenie z roku 1960 čiastočne vyhovelá oznámením zo dňa 10.05.2013, avšak náhradu nemateriálnej ujmy odmietla žalobcovi priznať s tým, že zákon č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii v znení neskorších predpisov takéto odškodnenie neupravuje.

Žalobca preto v trojročnej lehote podľa § 24 ods. 2 zákona č. 119/1990 Zb. v platnom znení podáva žalobu o náhradu tejto nemajetkovej ujmy.

Žalobca ďalej uviedol, že utrpel nemateriálnu ujmu samotným odsúdením v roku 1960, ktoré bolo v rozpore so zásadou „ne bis in idem“, naviac bol kvôli tomuto odsúdeniu pozbavený i možnosti amnestie zo dňa 09.05.1960. Vo väzení strávil plných 6 rokov, a to vo veku, ktorý možno označiť za najlepšie roky života medzi 20. a 26. rokom života. Rehabilitačné konanie v roku 1991 prinieslo iba čiastočnú nápravu, v skutočnosti bol žalobca naďalej považovaný za zločinca. Až v rokoch 2012-2013 došlo k jeho očisteniu.

Žalobca zastáva v žalobe názor, že pokiaľ žalovaná tvrdí, že zákon 119/1990 Zb. náhradu nemateriálnej ujmy neumožňuje, nie je to pravda, pretože ustanovenie § 23 ods. 1 uvádza iba demonštratívny výpočet možnosti odškodnenia a naviac zadosťučinenie možno priznať aj na základe priamej aplikácii článku 5 ods. 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Žalobca ďalej odkazuje na rozhodnutia českých okresných súdov, resp. na nálezy Ústavného súdu ČR.

Pokiaľ ide o samotnú výšku zadosťučinenia, žalobca má za to, že treba vychádzať z princípu primeranosti a ako porovnateľný prípad uvádza prípad Tsirlis a Koloumpas proti Grécku, kde Európsky súd pre ľudské práva v rozsudku zo dňa 29.05.1997 priznal náhradu odpovedajúcu 34 500 € za 13 mesiacov nezákonného väznenia, resp. 31 500 € za 12 mesiacov nezákonného väznenia, t.j. 2 654 €, resp. 2 625 € za mesiac.

Na základe vyššie uvedeného tak žalobca požaduje zadosťučinenie za nezákonné odsúdenie v roku 1960 za 48 mesiacov vo výške 48 000 €, teda 1 000 € za mesiac.

Žalovaná sa k žalobe vyjadrila písomným podaním došlým súdu dňa 17.09.2014 (čl. 43-47). V tomto stanovisku žalovaná uviedla, že nemateriálna ujma tak ako ju požaduje žalobca tomu neprináleží, pretože niet na nej podkladu ani v zákone č. 119/1990 Zb., ani v zákone č. 58/1969 Zb., poukazujúc v tej súvislosti na článok 46 ods. 3 Ústavy a článok 36 ods. 3 Listiny základných práv a slobôd a odškodnenie nemožno poskytnúť ani na základe článku 5 ods. 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Žalovaná vychádza z toho, že na základe dohovoru nemožno poskytnúť odškodnenie žalobcovi, z toho dôvodu, že Dohovor sa stal pre SR záväzný až 18.03.1992 a Dohovor neukladá zmluvným štátom osobitnú povinnosť poskytnúť náhradu za krivdy alebo škody spôsobené predtým ako sa ratifikoval Dohovor. Zároveň poukazuje a predkladá súdu rozhodnutie Okresného súdu Bratislava I, sp. zn. 9C/11/2009 v spojení s rozhodnutím Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 8Co/85/2011.

Pokiaľ ide o právnu argumentáciu žalovanej, tá ju postavila predovšetkým na rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Kopecký vs. Slovensko zo dňa 28.9.2004 (na toto rozhodnutie sa odvoláva aj Ústavný súd ČR v stanovisku nižšie uvedenom)

Žalovaná považuje za dôležité, že v tomto rozhodnutí poukázal Európsky súd pre ľudské práva na nasledujúce:

„Súd najskôr poukazuje na všeobecný kontext prijímania príslušnej právnej úpravy. Ako niekoľko ďalšie štáty, ktoré prešli koncom osemdesiatich rokov na demokratický systém vlády, právny predchodca Slovenska prijal sériu rehabilitačných a reštitučných zákonov s cieľom poskytnúť nápravu za niektoré krivdy, ku ktorým došlo v predchádzajúcom komunistickom režime, a ktoré neboli zlučiteľné s princípmi demokratickej spoločnosti.

Prijímanie zákonov umožňujúcich rehabilitáciu, vydanie skonfiškovaného majetku alebo poskytnutie náhrady za takýto majetok nevyhnutne vyvoláva komplexné posudzovanie veľkého počtu otázok morálnej, právnej, politickej a ekonomickej povahy. V inej súvislosti Súd rozhodol, že vnútroštátne orgány zmluvných štátov majú široký priestor pre voľnú úvahu pri posudzovaní existencie problému verejného záujmu odôvodňujúceho určité opatrenia a pri realizácii svojej ekonomickej a sociálnej politiky (pozri *The Former King of Greece a ďalší v. Grécko* [GC], č. 25701/94, ods. 87, ECHR 2000-XII).

Podobný prístup je a fortiori relevantný aj pokiaľ ide o rehabilitačné a reštitučné zákony prijímané vo vyššie uvedenom kontexte, čo je aj prípad zákona mimosúdnych rehabilitáciách z roku 1991. Súd najmä pripomína, že Dohovor neukladá zmluvným štátom osobitnú povinnosť poskytnúť náhradu za krivdy alebo škody spôsobené pred tým, ako ratifikovali Dohovor. Rovnako článok 1 Protokolu č. 1 nemôže byť interpretovaný ako obmedzujúci slobodu zmluvných štátov stanoviť podmienky za akých bude možné vydať veci, ktoré nadobudli pred tým, ako ratifikovali Dohovor.

Skutočnosť, že rozsah vydania je obmedzený zákonom o mimosúdnych rehabilitáciách a že vydanie majetku je viazané na splnenie určitého počtu podmienok teda sama osebe neporušuje práva sťažovateľa zaručené článkom 1 Protokolu č. 1.

Vyššie uvedené neznamena, že aplikácia príslušných zákonných ustanovení vnútroštátnymi orgánmi v konkrétnom prípade nemôže vyvolať otázku v zmysle článku 1 Protokolu č. 1. Pred posúdením toho, či spôsob, akým boli príslušné zákony aplikované na pána Kopeckého zasiahol do jeho práv zaručených článkom 1 Protokolu č. 1, musí Súd určiť, či jeho nárok na vydanie bol „majetkom“ v zmysle tohto ustanovenia.“

Súd vykonal dokazovanie listinami tvoriacimi súdny spis ako listinami predloženými takmer výlučne žalobcom, a to:

- rozsudkom Vojenského obvodového súdu Košice sp. zn. 1T/62/59 zo dňa 22.12.1959,
- uznesením Vyššieho vojenského súdu Trenčín sp. zn. To 1/60 zo dňa 22.1.1960,
- rozsudkom Vojenského obvodového súdu Prešov sp. zn. 1T 26/60 zo dňa 7.12.1960,
- uznesením Vojenského obvodového súdu Prešov sp. zn. 3Rtv-13/91 zo dňa 13.6.1991,
- uznesením Vojenského obvodového súdu Prešov sp. zn. 3Rtv-41/91 zo dňa 13.6.1991,
- rozsudkom Vojenského obvodového súdu Prešov sp. zn. 3Rtv-13/91 zo dňa 13.6.1991,
- listom MS SR č. 11477-93-91/1399/V-II-UR zo dňa 28.7.1994,
- listom MS SR č. 3582/94-91/197/V-II-UR zo dňa 28.7.1994,
- uznesením Okresného súdu Prešov sp. zn. 4Nt/13/2012 zo dňa 11.9.2012,
- uznesením Okresného súdu Prešov sp. zn. 41T/109/2012 zo dňa 29.11.2012,
- opravným uznesením Okresného súdu Prešov sp. zn. 41T/109/2012 zo dňa 3.9.2013,
- listom MS SR značky 26665/2013-1531/7 zo dňa 10.5.2013,
- predloženými rozsudkami v obdobných veciach.

Súd konštatuje, že oboznámenými listinnými dôkazmi bol zistený skutkový stav v rozsahu totožnom so skutkovým stavom ako bol tento opísaný v žalobe žalobcu.

Právne úvahy súdu:

Žalobca svoju právnu argumentáciu postavil na rozhodnutiach Ústavného súdu ČR, ktorý v ním uvedených veciach osobám v obdobnej situácii priznal nárok na odškodnenie.

Podľa Článku 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Ods.1 - Každý má právo na slobodu a osobnú bezpečnosť. Nikoho nemožno pozbaviť slobody okrem nasledujúcich prípadov, pokiaľ sa tak stane v súlade s konaním ustanoveným zákonom:

- a) zákonné uväznenie po odsúdení príslušným súdom;
- b) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby preto, že sa nepodrobila rozhodnutiu vydanému súdom podľa zákona, alebo preto, aby sa zaručilo splnenie povinnosti ustanovenej zákonom;
- c) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby za účelom predvedenia pred príslušný súdny orgán pre dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu, alebo ak sú oprávnené dôvody domnievať sa, že je potrebné zabrániť jej v spáchaní trestného činu alebo v úteku po jeho spáchaní;
- d) iné pozbavenie slobody maloletého na základe zákonného rozhodnutia na účely výchovného dohľadu alebo jeho zákonné pozbavenie slobody na účely jeho predvedenia pred príslušný orgán;
- e) zákonné držanie osôb, aby sa zabránilo šíreniu nakažlivej choroby, alebo duševne chorých osôb, alkoholikov, narkomanov alebo tulákov;
- f) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby, aby sa zabránilo jej nepovolenému vstupu na územie, alebo osoby, proti ktorej prebieha konanie o vyhostenie alebo vydanie.

Ods. 5.- Každý, kto bol obeťou zatknutia alebo zadržania v rozpore s ustanoveniami tohto článku, má nárok na odškodnenie.

Napr. vo veci sp. zn. IV. ÚS 2265/13 zo dňa 24.04.2014 sa uvádza - Ústavný súd svojimi rozhodnutiami priznal osobám, ktoré boli zbavené osobnej slobody v prípade rozsudkov vynesených súdmi v dobe neslobody, právo na náhradu nemajetkovej ujmy, ktorá vznikla pred záväznosťou Dohovoru pre Českú republiku.

Vo veci sp. zn. IV. ÚS 500/13 zo dňa 05.11.2013 Ústavný súd ČR uviedol - Vyslovenie účasti sťažovateľky na súdnej rehabilitácii sa stalo právnou skutočnosťou pre určité vzťahy vzniknuté za existencie Dohovoru, ktorý bol dojednaný v roku 1990 a pre Českú republiku nadobudol účinnosť 18. marca 1992. Nárok na odškodnenie, a tým aj na prípadnú nemateriálnu ujmu, sa v danom prípade odvíja od účasti sťažovateľky na rehabilitácii, takže až od dňa vydania rozhodnutia o rehabilitácii, teda v dobe, keď už Dohovor bol pre ČR záväzný, mohla sťažovateľka odškodnenie požadovať.

Vo veci sp. zn. II. ÚS 4877/12 zo dňa 30.05.2013 Ústavný súd ČR uviedol - Podľa názoru NS ČR nemožno priznať odškodnenie podľa čl. 5 ods. 5 Dohovoru, pokiaľ k nezákonnému obmedzeniu osobnej slobody došlo pred 18. marcom 1992, keď Dohovor nadobudol účinnosť. Naproti tomu Ústavný súd v citovanom náleze vyšiel z toho, že čl. 5 ods.5 Dohovoru je treba aplikovať aj v prípade, pokiaľ k zrušeniu rozsudku, resp. vysloveniu rehabilitácie, došlo po 18. marci 1992.

Žalobca sa ďalej odvolával na rozsudok ESLP vo veci Tsirlis a Kouloumpas proti Grécku, kde za nezákonné väznenie z dôvodu odmietnutia vojenskej služby z náboženských dôvodov bola priznané odškodnenie vo výške cca 2625 €/mesiac.

Žalobca ďalej predložil rozsudky českých krajských súdov ako aj slovenských okresných súdov, ktoré žalobcom priznali odškodnenie za väznenie v dobe neslobody na základe právnej argumentácie uvedenej vo vyššie spomenutých nálezoch ÚS ČR.

V tejto fáze potrebuje súd uviesť, že argumentáciu ÚS ČR považuje v danej veci za relevantnú, nakoľko sa týka výkladu právnych noriem so znením identickým aj v právnom poriadku SR. Procesný súd taktiež nemá vedomosť o tom, že by v SR na úrovni NS SR alebo ÚS SR boli veci obdobného obsahu riešené.

Súd teda na základe vyššie uvedeného musí brať ohľad aj na ďalší vývoj rozhodovania uvedenej problematiky v ČR, kde dňa 25.11.2014 bolo vydané Stanovisko pléna Ústavného súdu sp. zn. Pl. ÚS - st. 39/14, v ktorom sa uvádza - Nárok na náhradu nemateriálnej ujmy podľa čl. 5 ods.5 Dohovoru o ochrane

ludských práv a základných slobôd vzniká za predpokladu, že k zásahu štátu do osobnej slobody dotknutej osoby došlo, resp. tento zásah bol ukončený až potom, čo sa táto medzinárodná zmluva stala pre Českú republiku záväznou (t.j. od 18.03.1992); okamžik účasti tejto osoby na rehabilitácii nie je z tohto hľadiska relevantný.

V predmetnom stanovisku ÚS ČR ďalej uviedol:

„12. Základní právo na osobní svobodu ve smyslu čl. 5 Úmluvy zakládá každému jedinci v prvé řadě vůči státu nárok zdržet se všech zásahů do takto chráněné právní pozice; pokud k takovému protiprávnímu zásahu (přesto) dojde, vzniká mu nárok odstranit jeho následky a nastolit takový právní stav, aby byl v souladu s daným základním právem. Teprve v případě, že odstranění závadného stavu není představitelné nebo možné, jako třetí v pořadí připadá v úvahu nárok na odškodnění. Tento (sekundární) nárok lze přímo odvozovat od předmětného základního práva, přičemž jeho obsahem je náhrada veškeré materiální a imateriální újmy, která byla dotčena osobě předmětným zásahem způsobena. Tohoto subjektivního hmotného práva, výslovně zakotveného v čl. 5 odst. 5 Úmluvy, se lze dovolat u ESLP samostatně, jeho hlavní význam pak spočívá v tom, že v těch státech, kde není Úmluva „přímo použitelná“, tyto zavazuje, aby přijaly takovou vnitrostátní právní úpravu, která s daným právem bude korespondovat.

13. Pokud jde o otázku časové působnosti Úmluvy, ustálená judikatura ESLP vychází z toho, že je nutno rozlišovat mezi trvajícím stavem a jednorázovým aktem, jehož následky se eventuálně projevují i v současnosti. ESLP dále rozlišuje samotný zásah na straně jedné a neúspěch následně podaných prostředků nápravy takového zásahu na straně druhé s tím, že porušení práv zaručených Úmluvou je nutno odvozovat nikoli z odmítnutí státu napravit daný zásah, ale ze zásahu samotného; z hlediska časové působnosti je tudíž rozhodující okamžik či časový úsek, ve kterém k zásahu došlo, v opačném případě by došlo k porušení obecné právní zásady zákazu retroaktivity ve smyslu Vídeňské úmluvy; neexistuje přitom všeobecná povinnost státu napravit křivdy nebo újmy, které způsobil před ratifikací [viz rozsudek velkého senátu ze dne 8. 3. 2006 ve věci Blečić proti Chorvatsku, stížnost č. 59532/00; k protiprávnímu jednání státu v době značně vzdálené (nucené práce italských válečných zajatců - k deportaci došlo před 3. 9. 1953, kdy Úmluva vstoupila pro Německo v platnost) viz rozhodnutí ze dne 4. 9. 2007 ve věci Associazione Nazionale Reduci dalla Prigionia dall' Internamento e dalla Guerra di Liberazione a 275 dalších proti Německu, stížnost č. 45563/04 (dostupné na <<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-82292>>)].

14. Určitou výjimku z tohoto pravidla - nutno zdůraznit pro specifické případy porušení čl. 2 a 3 Úmluvy - představuje samostatná procesní povinnost vést účinné vyšetřování, kdy okamžik prvotního zásahu do předmětného základního práva nemusí být z daného hlediska určující. K tomu viz rozsudek velkého senátu ze dne 9. 4. 2009 ve věci Šilih proti Slovinsku, stížnost č. 71463/01; blíže k předpokladům odpovědnosti státu z hlediska času za dané porušení srov. také rozsudek velkého senátu ze dne 21. 10. 2013 ve věci Janowiec a ostatní proti Rusku (případ Katyň), stížnosti č. 55508/07 a č. 29520/09 (dostupný na <<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-> -127684>>), a tam citovanou judikaturu ESLP k problematice *ratione temporis*, a to včetně obdobného výkladu čl. 9 odst. 5 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech Výborem pro lidská práva v Ženevě. K tomu Ústavní soud pouze zdůrazňuje, že předmětem tohoto stanoviska není hodnocení zvláštností aplikace právě zmíněného čl. 9 odst. 5 tohoto paktu (k tomu blíže Nowak, M.: *U. N. Convention on Civil and Political Rights. CCPR Commentary. 2. vyd., N. P. Engel, Kehl 2005, s. 237-240*). Jinak ani tato zmíněná výjimka (vedení efektivního vyšetřování) nevedla ke zpochybnění zásady *ratione temporis*, jak byla výše předestřena, naopak tato zásada byla potvrzena. Konečně není bez významu, že stejné stanovisko v minulosti zaujal Ústavní soud i k možnosti aplikace Listiny na události, které se zběhly před její účinností [srov. náleze ze dne 6. 11. 1996 sp. zn. I. ÚS 197/96 (N 118/6 SbNU 353)], když dospěl k závěru, že stěžít je možné dovozovat porušení čl. 11 odst. 4 Listiny v roce 1966, kdy součástí českého (československého) právního řádu vůbec nebyla.

15. Spornou otázkou v posuzovaném případě není, zda jde o výše zmíněnou „trvajícím stavem“, neboť se zcela zjevně jednalo o jednorázový zásah státu do osobní svobody, jenž byl ukončen v 50. letech minulého století propuštěním stěžovatele z výkonu trestu. S ohledem na samostatnou povahu práva na odškodnění ve smyslu čl. 5 odst. 5 Úmluvy lze uvažovat o variantě, že byt' porušení čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy nastalo před rozhodným dnem, Úmluva je přesto aplikovatelná, neboť o odškodnění rozhodoval národní soud až po tomto dni. Tato varianta by mohla být (hypoteticky) opřena o úvahu, že Česká republika poté, co se stala smluvním státem, byla povinna přijmout adekvátní opatření k nápravě předmětného zásahu, eventuálně že sice takovou povinnost neměla, ale pokud tak učinila, a to v podobě zákona o soudní rehabilitaci, musí tato právní úprava reflektovat ustanovení čl. 5 odst. 5 Úmluvy.

16. Tak tomu ovšem být nemůže, a to i přes relativně autonomní povahu daného základního práva (viz výše). V obecné rovině se k povinnosti státu napravit nespravedlnost či újmu před ratifikací vyjádřil ESLP ve výše citovaném nálezu ve věci Blečić proti Chorvatsku negativně, když v bodu 81 uvedl, že platí, že ode dne ratifikace všechny činy a opomenutí státu musejí být v souladu s Úmluvou, která smluvním státům neukládá žádnou zvláštní povinnost napravit nespravedlnosti nebo újmy způsobené předtím, než ratifikovaly Úmluvu, protože jakýkoli jiný přístup by podkopával jak princip vyloučení zpětné působnosti, který zakotvuje smluvní právo, tak základní rozdíl mezi porušením a reparací, na němž je založeno právo odpovědnosti států [while it is true that from the ratification date onwards all of the State's acts and omissions must conform to the Convention (see Yagci and Sargin v. Turkey, 8 June 1995, § 40, Series A no. 319-A), the Convention imposes no specific obligation on the Contracting States to provide redress for wrongs or damage caused prior to that date (see Kopecký v. Slovakia [GC], no. 44912/98, § 38, ECHR 2004-IX). Any other approach would undermine both the principle of non-retroactivity in the law of treaties and the fundamental distinction between violation and reparation that underlies the law of State responsibility; dostupné na <<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-72688>>]. Obdobně toto stanovisko v obecné rovině (nejen pro restituce majetku) zdůraznil ESLP v rozsudku ze dne 8. 6. 2006 (stížnost č. 22860/02, věc Woś proti Polsku - odškodnění nucených prací), kdy konstatoval, že taková povinnost státu podle Úmluvy dodatečně nevzniká (there is no general obligation under the Convention for States to compensate wrongs inflicted in the past under the general cover of State authority, dostupné na: <<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-75719>>).

17. Jde-li konkrétně o odškodnění podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy, citované ustanovení vznik zmíněného nároku výslovně váže na porušení předchozích odstavců, resp. na porušení z nich plynoucí (primární) povinnosti státu. Nemohlo-li takové porušení nastat z důvodu, že příslušný mezinárodněprávní závazek Českou republiku ještě nevázal, pak nelze ani dovozovat porušení (sekundární) povinnosti. Pokud (přesto) Česká republika přijala zákon o soudní rehabilitaci, na základě kterého zrušila odsuzující rozhodnutí a stěžovatele odškodnila, jednala na základě vnitrostátního práva mimo rámec svých povinností ve smyslu čl. 5 odst. 5 Úmluvy, a nelze jí ani vytýkat, že dané odškodnění neodpovídá později nastaveným „parametrům“, které vyplývají z citovaného ustanovení. Jinak by nastal stav, kdy by se pozitivní krok smluvního státu nakonec obrátil - na poli mezinárodní odpovědnosti - proti němu samotnému v podobě zatížení, které nemohl v okamžiku ratifikace předvídat.

18. V této souvislosti je třeba podotknout, že v opačném případě by muselo platit, že např. vydáním restitučních zákonů vznikla odpovědnost České republiky za porušování vlastnických práv (které k jejich vydání vedlo) před účinností Úmluvy, resp. povinnost nápravy tohoto porušování formou vrácení majetku či finanční náhrady, a to bez ohledu na to, kdy k tomu došlo (tedy i před 25. únorem 1948 nebo v ještě vzdálenější minulosti). Nic takového ovšem z judikatury ESLP vyvodit nelze, neboť ta stojí na stanovisku (viz např. rozsudek velkého senátu ze dne 28. 9. 2004 ve věci Kopecký proti Slovensku, stížnost č. 44912/98), že čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě nemůže být vykládán tak, že smluvním státům ukládá obecnou povinnost přistoupit k restituci majetku, který byl do jejich vlastnictví převeden před ratifikací Úmluvy (viz k tomu přehled judikatury a závěry z toho vyvozované v práci Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 52-57, 1283-1285).

19. Právní názor obsažený v nálezu sp. zn. I. ÚS 3438/11 (a od něj odvozených rozhodnutích) stojí (toliko) na argumentu, že teprve od právní moci „rehabilitačního“ rozsudku mohl stěžovatel žádat o odškodnění (nemajetkové újmy). Tuto skutečnost však s ohledem na výše uvedené důvody nelze pokládat z hlediska aspektu *ratione temporis* Úmluvy za relevantní. Pro něj má význam okamžik, kdy k zásahu státu došlo, tedy kdy stát porušil své závazky z čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy (viz výše sub 8), a nikoliv, kdy bylo rozhodnutí jeho orgánu, jež daný zásah způsobilo, zrušeno. Jiný závěr by ostatně vedl k tomu, že aplikovatelnost čl. 5 odst. 5 Úmluvy by závisela na pozitivním rozhodnutí vnitrostátního soudu, a naopak ostatní případy, v nichž bylo vydáno rozhodnutí negativní či kde nebylo vydáno rozhodnutí žádné, by zůstaly mimo její dosah, byť by u obou skupin byl potenciál porušení čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy stejný. Zrušení odsuzujícího rozsudku je tedy nutno považovat (pouze) za právní podmínku pro případné odškodnění národním soudem podle vnitrostátního práva. Jiný závěr bez výslovné opory v rozhodnutí demokratickými volbami legitimovaného zákonodárce by mohl mít - promítnut do jiných oblastí a časových období našich dějin - nedozírné následky, nehledě na to, že by tím docházelo k porušení rovnosti v porovnání s množstvím dalších osob, které se staly obětí protiprávního jednání minulých režimů na našem území.

20. Lze proto uzavřít, že stěžovatel by mohl žádat o odškodnění podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy, jen pokud by mu (vůbec) nějaký nárok vznikl; je-li podmínkou vzniku nároku protiprávní jednání (porušení čl. 5 odst.

1 Úmluvy), nikoliv zrušení odsuzujícího rozsudku vnitrostátním soudem, tato prvně uvedená podmínka naplněna být nemohla, a to nikoliv materiálně (ratione materiae), ale z hlediska času (ratione temporis).
III. - Aplikace čl. 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě z pohledu ratione temporis a materiae

21. Toto ustanovení má pro řešení daného problému podstatný význam. Mezi ním a čl. 5 odst. 5 Úmluvy je jeden podstatný rozdíl - zakotvuje zcela samostatný nárok hmotné povahy na odškodnění pro případ justičního omylu. Použitelnost citovaného ustanovení se neodvíjí od porušení práva, které je zakotveno v Úmluvě. Důsledkem toho je, že zde (naopak) je z hlediska ratione temporis relevantní, kdy došlo ke zrušení konečného (odsuzujícího) rozsudku, a nikoliv, kdy byl odsuzující rozsudek vydán (mohlo tedy tomu být ještě před platností Úmluvy). Pokud byl konečný (odsuzující) rozsudek zrušen za platnosti Úmluvy, pak je stát povinen postupovat podle tohoto ustanovení. Z tohoto důvodu je lze aplikovat na daný případ.

22. Na straně druhé v posuzovaných případech povinnost České republiky k odškodnění na základě tohoto ustanovení nevzniká. V duchu judikatury ESLP (rozsudky ze dne 2. 11. 2010 ve věci Bachowski proti Polsku, stížnost č. 32463/06, a ze dne 3. 7. 2008 ve věci Matveyev proti Rusku, stížnost č. 26601/02) podmínkou aplikace daného ustanovení kromě jiného je, že ke zrušení konečného (odsuzujícího) rozsudku došlo na základě nové nebo nově odhalené skutečnosti, která vede k závěru, že došlo k justičnímu omylu. Za takovou skutečnost však nelze považovat přehodnocení důkazů v původním trestním řízení či jiné právní zhodnocení věci (v prvně uvedené věci šlo o podobnou situaci, neboť stěžovatel šílil v roce 1959 letáky proti Sovětskému svazu).

23. Vyloučit lze i postup na základě kombinace obou ustanovení, tedy že by časová aplikovatelnost Úmluvy byla vyvozována z čl. 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě, věcná pak z čl. 5 odst. 5 Úmluvy.

24. S ohledem na výše uvedené proto nebylo možné zabývat se případným výkladem nároku na odškodnění za nemateriální újmu s přihlédnutím k tvrzením stěžovatele, v čem měla ona nemateriální újma spočívat, zda lze mezi protikonvenčním omezením osobní svobody a tvrzenou újmou nalézt příčinnou souvislost, popř. v jakém rozsahu (srov. rozsudek ze dne 6. 4. 2000 ve věci Labita proti Itálii, stížnost č. 26772/95; dostupný v ASPI pod ID: JUD25517CZ) se tak má stát, popř. bude-li dostačující konstatování porušení takového práva či svobody (např. rozhodnutí Hood proti Spojenému království a věc Cable a další proti Spojenému království; dostupné v ASPI pod ID: JUD25418CZ).“

Procesný soud opětovně zdůrazňuje, že nie je vyššie uvedeným stanoviskom ÚS ČR viazaný ale súhlasí s ním argumentačne. Uvedený záver nesie so sebou aj odpoveď na žiadosť žalobcu, ktorý sa domáhal aplikácie bodu II. tohto stanoviska, ktorý znie - Tento právny názor sa neuplatní u prípadov, keď žaloba na zaplatenie zadostučinenia za vzniknutú nemajetkovú ujmu bola podaná ešte pred prijatím tohto stanoviska.

Bod II. stanoviska nemôže mať na území SR žiadny následok a procesný súd z neho nevychádza ani podporne, z dôvodu rozličnej situácie na území SR a ČR. Bod II. stanoviska je totiž priamo odrazom toho, že v rámci ČR dochádza k odklonu od právnej praxe nastavenej ÚS ČR práve ďalším rozhodnutím ÚS ČR. Ako bolo vyššie uvedené na území SR obdobná situácia rozporu medzi rozhodnutiami ÚS SR navzájom, prípadne rozhodnutiami ÚS SR a NS SR neexistovala a preto nemožno hovoriť o odklone od ustálenej súdnej praxe.

Žalobca sa ďalej domáhal odškodnenia na základe článku 36 ods.1,3 a článku 10 ods.1 Listiny základných práv a slobôd.

Podľa § 10 ods.1 Ústavného zákona č. 23/1991 Zb. z 9. januára 1991, ktorým sa uvádza LISTINA ZÁKLADNÝCH PRÁV A SLOBÔD ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky Každý - každý má právo na zachovanie svojej ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena.

Podľa § 36 Listiny

(1) Každý sa môže domáhať ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v určených prípadoch na inom orgáne.

(3) Každý má právo na náhradu škody, ktorú mu spôsobilo nezákonné rozhodnutie súdu, iného štátneho orgánu či orgánu verejnej správy alebo nesprávny úradný postup.

(4) Podmienky a podrobnosti upravuje zákon.

Ako § 10 ods.1, tak aj § 36 ods.1,2 Listiny sú ustanovenia, ktoré žiadne priame právo na náhradu za nezákonné uväznenie nepriznávajú. Ochrany hodnôt v týchto ustanoveniach uvedených sa možno domáhať iba spôsobom a v rozsahu ustanovených zákonom, pričom žiadny zákon platný v SR požadované odškodnenie žalobcovi nepriznáva.

Podľa zákona č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii

(1) Nárok na odškodnenie zahŕňa najmä:

- a) náhradu za stratu na zárobku za každý mesiac za väzbu a výkon trestu odňatia slobody vo výške 83 eur, pokiaľ poškodený nepožiada, aby sa mu namiesto tejto náhrady poskytla náhrada za stratu na zárobku počas väzby a výkonu trestu odňatia slobody podľa všeobecných predpisov,
- b) náhradu škody na zdraví, ku ktorej došlo v súvislosti s väzbou alebo výkonom trestu odňatia slobody, pokiaľ táto náhrada nepatrí podľa iných predpisov,
- c) náhradu trov trestného konania vo výške 6,70 eura, výkonu väzby vo výške 20 eur za každý mesiac väzby a výkonu trestu odňatia slobody vo výške 5 eur za každý mesiac výkonu trestu, pokiaľ poškodený nepožiada, aby mu bola namiesto týchto náhrad poskytnutá náhrada skutočne zaplatených trov,
- d) náhradu zaplatených trov obhajoby v pôvodnom trestnom konaní,
- e) náhradu zaplateného peňažného trestu alebo úhrnu vykonaných zrážok z odmeny za prácu pri výkone trestu nápravného opatrenia.

§ 24

(1) Pri uplatňovaní nárokov podľa § 23, 26 a 27 sa postupuje podľa zákona č. 58/1969 Zb. o zodpovednosti za škodu spôsobenú rozhodnutím orgánu štátu alebo jeho nesprávnym úradným postupom.

(2) Nárok treba uplatniť na súde v lehote troch rokov od právoplatnosti oslobodzujúceho rozhodnutia alebo rozhodnutia odsudzujúceho na miernejší trest alebo rozhodnutia, ktorým sa trestné stíhanie zastavilo; inak nárok zaniká. Počas predchádzajúceho prerokúvania nároku podľa § 9 zákona č. 58/1969 Zb., najviac však šesť mesiacov táto lehota pre uplatnenie nároku neplynie.

Nárok žalobcu na odškodnenie, tak treba posudzovať podľa § 23 ods.1 zákona č. 119/1990 Zb.

Možno súhlasiť s tým, že § 23 ods. 1 zákona č. 119/1990 Zb. je ustanovením s demonštratívny výpočtom. Slovo „najmä“ tu však nevyjadruje odkaz na ustanovenie iného zákona a neznamená, že by odškodnenie podľa tohto zákona zahŕňalo aj iné nároky, ktoré vznikajú na základe iných skutkových okolností a sú upravené v iných právnych normách. Nárok žalobcu na odškodnenie, uplatnený v tomto konaní, ako je charakterizovaný rozhodnými skutkovými okolnosťami, ktorými je odôvodnený, nie je nárokom na zadosťučinenie a náhradu nemajetkovej ujmy podľa § 13 Obč. zák.; tým, ako po právnej stránke žalobcu uplatnený nárok kvalifikuje, nie je súd viazaný.

S názorom dovolateľa, že v rámci odškodnenia za väzbu a trest podľa zákona č. 119/1990 Zb. mu patrí aj náhrada nemajetkovej ujmy za neoprávnený zásah do práva na ochranu osobnosti v zmysle § 11 a nasl. obč. zák., nemožno preto súhlasiť (pozri NS ČR - 25 Cdo14/2003).

Zásada, že osobitný zákon má prednosť pred všeobecným zákonom znamená, že ak sú naplnené podmienky pre použitie osobitnej právnej úpravy, aplikuje sa táto úprava a nemožno použiť úpravu všeobecnú. Naopak, ak nie sú naplnené podmienky aplikácie zvláštnej úpravy, nemožno ju použiť a musí sa postupovať podľa úpravy všeobecnej. Toto pravidlo nepripúšťa výnimky, ktoré by vychádzali z úvahy výhodnosti (porov. Nález Ústavného súdu ČR, sp. zn. III. ÚS 331/98, publikovaný v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu pod číslom 1/1999 Usu.).

Vzhľadom k tomu, že zákon o súdnej rehabilitácii má vo vzťahu k občianskemu zákonníku a k zákonu č. 58/1969 Zb. povahu normy špeciálnej k norme všeobecnej, má tento zákon - pokiaľ ide o vzťahy ním upravené - prednosť pred všeobecnými normami.

Znamená to, že pre osoby, ktoré podľa uvedených zákonov sú osobami oprávnenými žiadať náhradu, platí pre uplatňovanie a uspokojovanie nárokov vo vzťahu medzi nimi a štátom osobitná právna úprava, a to bez ohľadu na to, ktorý predpis je pre nich výhodnejšie.

V prípadoch, na ktoré dopadá reštitučný zákon, sa teda nemožno proti štátu domáhať uspokojenia iných či ďalších nárokov, než tých, ktoré tieto špeciálne zákony upravujú, a to za podmienok a spôsobmi stanovenými týmito osobitnými predpismi (pozri NS ČR, sp. zn. 25 Cdo 1659/98).

Nárok na náhradu za morálnu a citovú ujmu nie je daný ani odkazom § 24 ods. 1 zákona č. 119/1990 Zb. na zákon č. 58/1969 Zb., ktorého § 20 odkazuje na občiansky zákonník, ktorý v § 13 upravuje náhradu za nemateriálnu ujmu.

Podľa § 20 zákona č. 58/1969 Zb. - pokiaľ nie je stanovené inak, riadia sa právne vzťahy upravené v tomto zákone Občianskym zákonníkom.

Podľa § 24 ods. 1 zákona č. 119/1990 Zb. sa pri uplatňovaní nárokov podľa § 23, 26 a 27 postupuje podľa zákona č. 58/1969 Zb. o zodpovednosti za škodu spôsobenú rozhodnutím orgánu štátu alebo jeho nesprávnym úradným postupom.

Toto ustanovenie neznamená, že by sa hmotnoprávne nároky na odškodnenie osoby rehabilitovanej riadili zákonom č. 58/1969 Zb. (tým menej potom občianskym zákonníkom), ale zákonom č. 58/1969 Zb. sa riadi postup pri uplatnení nároku oprávnenej osoby, ak je nárok založený podľa § 23, 26 a 27 zákona č. 119/1990 Zb.

Nárok osoby rehabilitovanej podľa zákona č. 119/1990 Zb. na odškodnenie za morálnu a citovú ujmu spôsobenú väznením nemá v zákone č. 119/1990 Zb. oporu a vznik nároku nemožno vyvodzovať z občianskeho zákonníka, pretože ten rovnako ako zákon č. 58/1969 Zb. je vo vzťahu k zákonu č. 119/1990 Zb. predpisom všeobecným. Uplatní sa teda medzi nimi pravidlo *lex specialis derogat legi generali*. Podporné použitie ustanovení Občianskeho zákonníka podľa § 20 zákona č. 58/1969 Zb. potom dopadá na právne vzťahy týmto zákonom upravené, a to iba za predpokladu, že zákon č. 58/1969 Zb. neobsahuje ich vlastnú právnu úpravu.

Súd teda uzatvára, že žalobe nemohlo byť vyhovené, z dôvodu nedostatku práva na odškodnenie daného prípadu v platných hmotnoprávných normách.

Súd ešte dodáva, že nárok na odškodnenie bol z väčšej časti zo strany žalobcu podaný po uplynutí 3 - ročnej prekluzívnej lehoty uvedenej v § 24 ods.2 zákona č. 119/1990 Zb.

Pokiaľ totiž žalobca žiada odškodnenie za 48 mesiacov odňatia slobody rozsudkom z roku 1960, tak už rozsudkom VOS Prešov sp. zn. 3 Rtv-13/91, právoplatným dňa 13.06.1991 došlo k zníženiu trestu odňatia slobody úhrnne na 16 mesiacov (8 mesiacov vo vzťahu k odsúdeniu z roku 1959 a 8 mesiacov vo vzťahu k odsúdeniu z roku 1960). Dňom 14.06.1991, teda žalobca mohol žiadať o odškodnenie za 40 mesiacov vykonaného trestu odňatia slobody.

Pokiaľ ide o náhradu trov konania, tak podľa § 142 ods.1 O.s.p. v konaní neúspešný žalobca právo na náhradu trov konania nemá.

O náhrade trov konania žalovanej súd nerozhodoval pre nedostatok návrhu z jej strany (§ 151 ods.1 O.s.p.).

Poučenie:

P o u č e n i e : Proti tomuto rozsudku možno podať odvolanie v lehote 15 dní odo dňa jeho doručenia písomne v 2 vyhotoveniach na Okresný súd Prešov, pričom odvolanie musí mať náležitosti uvedené v ust. § 205 ods. 1 a 2 O. s. p..

Podľa § 205 ods. 1 O.s.p. v odvolaní sa má popri všeobecných náležitostiach (§ 42 ods. 3) uviesť, proti ktorému rozhodnutiu smeruje, v akom rozsahu sa napáda, v čom sa toto rozhodnutie alebo postup súdu považuje za nesprávny a čoho sa odvolateľ domáha.

Podľa § 205 ods. 2 O.s.p. odvolanie proti rozsudku alebo uzneseniu, ktorým bolo rozhodnuté vo veci samej, možno odôvodniť len tým, že

- a) v konaní došlo k vadám uvedeným v § 221 ods. 1,
- b) konanie má inú vadu, ktorá mohla mať za následok nesprávne rozhodnutie vo veci,

- c) súd prvého stupňa neúplne zistil skutkový stav veci, pretože nevykonal navrhnuté dôkazy, potrebné na zistenie rozhodujúcich skutočností,
- d) súd prvého stupňa dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam,
- e) doteraz zistený skutkový stav neobstojí, pretože sú tu ďalšie skutočnosti alebo iné dôkazy, ktoré doteraz neboli uplatnené (§ 205a),
- f) rozhodnutie súdu prvého stupňa vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci.